

იავნანა როგორც ლინგვოკულტურული ფენომენი, მისი სახეები და ვერბალური გამოხატულება ბრიტანულ და ქართულ კულტურებში

თანამედროვე მსოფლიოში შექმნილ ვითარებაში, როდესაც მთელი მსოფლიო საზოგადოება გლობალიზაციის გზით მიდის, განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს კულტუროლოგიური ხასიათის კვლევები, რომლებიც ზოგადსაკაცობრიო კულტურის სახეს აყალიბებენ და ამავე დროს, იძლევიან ყოველი ცალკეული კულტურის სპეციფიკისა და თვითმყოფადობის გამოვლენის საშუალებას. ამ სახის კვლევები უაღრესად აქტუალურია მცირერიცხოვანი ერების კულტურებისთვის, როგორც თვითმყოფადობის შენარჩუნების, ისე თვითგადარჩენის მძლავრი იარაღი. ნებისმიერი კულტურის შესწავლა და აღწერა შეუძლებელია მისი ენის შესწავლის გარეშე, რადგან სწორედ ენაა ეთნოსის მთავარი მახასიათებელი და ეთნიკური იდენტიფიკაციის ძირითადი ფაქტორი; ენაში ხდება კულტურის, ეროვნული მსოფლმხედველობის გამოვლენა, ასახვა და ფიქსაცია. ამავე დროს, ენა წარმოადგენს ამა თუ იმ ლინგვოკულტურული ერთობლიობის ისტორიულ მეხსიერებას, გამოხატავს მის შეხედულებებს ეთიკურ და ესთეტიკურ ნორმებზე.

ფოლკლორული იავნანები ყველა ნაციონალურ–ენობრივ–კულტურულ სივრცეში გვხვდება. დღეისათვის ამ ენობრივი ფენომენისადმი ლინგვოკულტუროლოგიური მიდგომა აუცილებელ მოთხოვნად უნდა მივიჩნიოთ, რადგან სწორედ იავნანებში აისახება თითოეული ერის კულტურა არეკლილი ცნობიერებაში.

ქართული და ბრიტანული ფოლკლორული იავნანები საკმაოდ კარგად არის შესწავლილი, მაგრამ შეპირისპირებითი კვლევები ამ კუთხით შედარებით მცირეა. ჩვენი მიზანია დავაკვირდეთ ბრიტანულ და ქართულ იავნანათა პოეტურ ტექსტებს, ვნახოთ როგორია მათი წარმომავლობა, დანიშნულება და ვერბალური გაფორმება, როგორ აისახება ამ სახის ტექსტებში ბრიტანელი და ქართველის ხალხის, უფრო სწორად დედების მისწრაფებები, ოცნებები თუ იმედები, ვნახოთ თუ როგორ პოეზებს იავნანებში გამოვლინებას ისტორია, რელიგია, ტრადიციები, სულიერი კულტურა, გამოვავლინოთ რელატიური და უნივერსალური ნიშნები ამ ლინგვისტურ ფენომენში.

ფრანგი ეთნოგრაფი და ფოლკლორისტი, ფრანგული პოზიტიური ანთროპოლოგიის თვალსაჩინო წარმომადგენელი არნოლდ ვან ხენეპი ამბობდა, საკმარისია თვალი გავადევნოთ ადამიანის გზას „აკვნიდან საფლავამდე“, რომ დავინახოთ თუ როდენ სისხლხორცეული კავშირია ადამიანურ ყოფასა და ფოლკლორს შორისო. მისი აზრით, ადამიანი მთელი თავისი ცხოვრების მანძილზე, აკვნიდან საფლავამდე ექვემდებარება კონკრეტულ რიტუალებს, რომლებიც გარდამტეხ მომენტებს აღნიშნავს. ეს არის **შობა**, ზიარება სოციუმთან, როცა ის თავისი მშობლიური საზოგადოების სრულფასოვანი წევრი ხდება, **ქორწინება**, რომელსაც იგი ახალ სოციალურ საფეხურზე აყავს და **სიკვდილი**, რომელიც ასევე რიტუალშია „შეფუთული“. ქართველი ფოლკლორისტი, ზ. კიკნაძე კი თვლის, რომ რიტუალთა რაოდენობა გაცილებით მრავალრიცხოვანია; ადამიანის ცხოვრება ამ გარდამტეხი რიტუალებით არ ამოიწურება,

ფოლკლორული ჟანრები კი ადამიანის ცხოვრების ანარეკლია. როცა ადამიანი იბადება, მისი ფიზიკური მოვლინება ამ ქვეყნად განსაკუთრებული რიტუალით არის აღნიშნული, რომელსაც, ცხადია, სიტყვიერი ტექსტი ახლავს. ეს არის **საძეო სიმღერები**. აკვანში მწოლიარე ბავშვი იზრდება ე.წ. „სააკვნე სიმღერებით“, რომელთა სიტყვიერი მნიშვნელობა მისთვის გაუგებარია, თუმცა მათი მიზანი სწორედ ისაა, რომ გამოძერწონ ბავშვის სულიერ-სხეულეობრივი ჰაბიტუსი (ზ. კიკნაძე, 2008).

ლინგვისტთა მიერ შემუშავებული იავნანათა კლასიფიკაცია ემთხვევა ერთმანეთს, თუმცა არის უმნიშვნელო განსხვავებებიც. ლინგვისტი სანგა მიიჩნევს, რომ იავნანათა სამი ძირითადი სახე არსებობს: 1) ჯადოსნური იავნანა, რომელშიც ასახულია დედის მიერ მეტაფორულად დახატული ჯადოსნური სამყარო. ასეთი სახის იავნანა ბავშვის დაძინებას ავტომატურად იწვევს; 2) სასიყვარულო, საალერსო იავნანა, სადაც დედა კნინობით-ალერსობითი სახელებით და საალერსო სიტყვებით ცდილობს საკუთარი დამოკიდებულების ჩვენებას ბავშვის მიმართ; 3) დედის დარდისა და წუხილის ამსახველი იავნანა, რომელიც აერთიანებს იმ სახის იავნანებს, სადაც დედა გარკვეული მიზეზების გამო წუხს და წუხილს შვილს უზიარებს [5:271].

იპონელი ენათმეცნიერი იკეგამი კი იავნანის ორ ტიპს გამოყოფს: 1) მაგიური იავნანა, სადაც მთქმელი ჯადოქრის როლს ასრულებს და ბავშვს ძილის სანაცვლოდ სხვადასხვა საჩუქარს პირდება; 2) მუქარის შემცველი. ე.წ. „შემაშინებელი იავნანა“, რომელშიც მთქმელი ურჩ პატარას ემუქრება [2:49].

თურქი ლინგვისტი ჩელებიოღლუ ამი მიიჩნევს, რომ იავნანათა ტიპები გაცილებით უფრო მეტია, ვიდრე ამას ენათმეცნიერები ასახელებენ. მისი კლასიფიკაცია შეიძლება ითქვას სრულყოფილია. ის იავნანათა შემდეგ სახეებზე საუბრობს: 1) რელიგიურ თემაზე შექმნილი იავნანები; 2) ლეგენდებზე დაფუძნებული იავნანები; სიყვარულის, სითბოს, კეთილი სურვილების და იმედის ამსახველი იავნანები; 3) შექებითი იავნანები; 4) მშობლის წუხილის და დარდის ამსახველი იავნანები; 5) ნოსტალგიური იავნანები; 6) დაპირებითი იავნანები; 7) მუქარის შემცველი იავნანები [2:50].

ქართული ფოლკლორული იავნანების ძირითადი სახეები და მათი ვერბალური გაფორმება. „იავნანა“ უძველესი საწესო სიმღერაა, თუმცა მას თავისი პირვანდელი ხასიათი თანამედროვე ეტაპზე დაკარგული აქვს და ბავშვის დასაძინებელ სიმღერას წარმოადგენს. საყურადღებოა, რომ ძველად ამ ტექსტს უმთავრესად ინფექციური დაავადებებისაგან ბავშვის განსაკუთრებულად მღეროდნენ. წარსულში იავნანა სრულდებოდა რიტუალის თანხლებით და მოიცავდა რამდენიმე არსებით დეტალს: „ბატონების“ მიღება და სიხარულის გამოხატვა; განსაკუთრებული ზრუნვა გულის მოსაგებად; მათი სტუმრობის პერიოდში მზიარული ფერების ჩაცმა და ცეკვა-სიმღერა, ალერსიანი ურთიერთობები. სწორედ ამგვარი რიტუალია აღწერილი ქვემოთ წარმოდგენილ იავნანაში, სახელწოდებით „ყვავილ –ბატონებისა“.

*იავ ნანა, ვარდო ნანა, იავ ნანინაო!
აქ ბატონები მობრძანდნენ, ვარდო ნანინაო!
მობრძანდნენ და გაგვახარეს, იავ ნანინაო!
ბატონების მამიდასა, იავ ნანინაო!
ქვეშ გაუშლით ხალიჩასა, ვარდო ნანინაო!
იმასაც არ დავაჯერებთ, იავ ნანინაო!
ძედ გაუფენტ ორხოსაცა, ვარდო ნანინაო!
ამ ბატონების დედასა, იავ ნანინაო!
დგია ოქროს აკვანი, ვარდო ნანინაო!*

*შიგ უწევთ ბატონიშვილი, იავ ნანინაო!
უსხიათ ოქროს ქოჩორი, ვარდო ნანინაო!
ატლასის საბანი ჰხურავს, იავ ნანინაო!
ზარ-ზაბთისა არტახებით, ვარდო ნანინაო!
მოვის პერანგი უცვიათ, იავ ნანინაო!
მთვარე გრეხილად უვლიათ, იავ ნანინაო! [3: 201]*

განსაკუთრებით საინტერესოა ამ იავნანებში გამოყენებული ბატონებისადმი მიმართვის ლექსიკა, რომელიც ავლენს ქართველების სტუმართმოყვარეობას (მოზრძანდნენ, გაგვახარეს, ქვეშ გავუშლი ხალიჩასა, ქეჩასა და ორხუასა). ასევე აღსანიშნავია გამოყენებული სტილისტური ხერხი – მეტონიმია. ბავშვი მოხსენიებულია როგორც მარგალიტი (შიგ ჩავუწვენ მარგალიტსა).

ქართულ კულტურაში გვხვდება **ღვთის კარზე სათქმელი იავნანები**, რომლებიც საკულტო და რელიგიურ დღესასწაულებზე სრულდება. ეს გახლავთ სავედრებელი სიმღერები, იგივე საგალობლები, რომელშიც ნათლად წარმოჩინდება ქართველი ხალხის რელიგიური აზროვნების უღრმესი შრეები. ქვემოთ წარმოდგენილ ტექსტში კარგად ჩანს ქართველთა რელიგიური აზროვნება, მათი რწმენა.

*დავწვები, დამეძინება, პირჯვარი დემეწერება,
ცხრა ხატი, ცხრა ანგელოზი პირითა დამესვენება.
მე ქრისტე ვარ, ქრისტე ჩემია, ქრისტეს ბეჭდით დაბეჭდილი ვარ.
მამა მაცვია, მე მახურავს, სული წმინდა ზე მაფენია.
ჯვარი მწყალობს ჯვარცმული, ვერას მაკლებს მაცდური!
[3:206]*

ქართულ იავნანებში სჭარბობს დედის სიყვარულის ამსახველი იავნანები, რომლებიც იმავდროულად ჯადოსნური ელემენტების მატარებელიცაა.

*იავნანა, ვარდო ნანა, იავნანიაო
დაიძინე, გენაცვალე, იავნანინაო,
ჯერ არ გათენებულაო, იავნანინაო,
ვარსკვლავები ამოსულა, იავნანინაო,
მთვარე შეშინებულაო, იავნანინაო,
მანანოები მოდიან, იავნანინაო,
ძილი მოაქვთ გუდითაო, იავნანინაო,
ამას ჩემს ყმაწვილს მივუტან, იავნანინაო,
თვალს გავუვსებ ძილითაო, იავნანინაო,
დაიძინე გენაცვალე, იავნანინაო (რაჭული იავნანა)*

წარმოდგენილი ნაწყვეტის ძირითად შინაარსობრივ ნაწილში დედა სთხოვს ყრმას დაძინებას. იგი ხშირად მიმართავს პატარას სიტყვით „გენაცვალე“, რაშიც დედის თავშემოვლება ჩანს. ამავე დროს აქ კარგად ვლინდება დედის მზრუნველობა შვილის მიმართ. „მანანოები მოდიან, იავნანინაო/თვალს გავუვსებ ძილითაო, იავნანინაო“. ამ იავნანაში დედა ყოვლისშემძლე არსებად წარმოგვიდგება. თითქოს დედა აშინებს მთვარეს, თითქოს დედას ამოყავს ცაზე ვარსკვლავები და ძილი ისე მოაქვს პატარასთან.

ჯადოსნური სამყაროს დახატვაში მონაწილეობს არა მარტო ციური სხეულები: მთვარე, ვარსკვლავები, არამედ ყვავილთა ლექსემებიც, რომელთა გამოყენება მეტაფორულად ხდება (ია – დედა; ვარდი – ბებია).

*ნანას გეტყვი ძილისთვისა
შენი მოსვენებისთვისა
იამა გშობა შობითა
ვარდმა გაგაზარდა ქებითა,
ნარგიზმა ძუძუ გაწოვა,
მას გავხარ ფეროვნებითა (ხალხური)*

ყვავილთა ლექსემებთან ერთად ქართულ იავნანებში ჩნდება ძვირფასი ქვების, ფრინველთა და ცხოველთა სახელები.

*კართან ია გიფენია,
მტრედთან ერთად გიფრენია,
ვარდი, ზურმუხტი, ლალები,
აკვანში დაგიფენია (ხალხური)
ანგელოზი გირწევს აკვანს, იავნანინაო
თეთრი კრავი გესიზმრება, იავნანინა (ხალხური)*

ზემოთ წარმოდგენილ ნაწყვეტებში დასახელებული ლექსემები: ია, ვარდი, ზურმუხტი, ლალები, მტრედი და თეთრი კრავი დადებითი კონოტაციის მატარებელია და სიმბოლური დატვირთვა გააჩნია (მტრედი – მშვიდობის სიმბოლო, ია – ვარდებით, ზურმუხტით და ლალებით მოფენილი აკვანი – უზრუნველი, უშფოთველი, მატერიალური პრობლემებისგან დაცლილი ცხოვრება, აკვანთან მყოფი ანგელოზი და თეთრი კრავი კი სიწმინდის სიმბოლო). ისინი სიმშვიდის, უზრუნველი ცხოვრების წარმოსახვაში ეხმარება ბავშვს და მას სამყაროს ზღაპრულად წარმოუდგენს. სიმშვიდის შემომტანია სიტყვა „ანგელოზი“.

ქართულ იავნანებში შეინიშნება დედის მიერ შვილის დალოცვის მაგალითებიც (დაიძინე, ჩემო შვილო / გახდი მშობელიო / შენს ქორწილში დამჭირდება სამი სოფელიო; ძილი და მოსვენებაო / გაზრდა და სულ მატებაო).

ქართული სააკვნო პოეზია შინაარსობლივი მრავალფეროვნებით ხასიათდება. მასში მოიპოვება როგორც პატრიოტული, ისე რელიგიური, საისტორიო, საყოფაცხოვრებო და სხვა საინტერესო თემატიკა. ქართულ სააკვნო პოეზიაში ბრძოლის ველი, თავგანწირვა და მამულის სიყვარულის თემები ხშირად შეინიშნება. ქართველ დედებს კარგად ესმოდათ, რომ მამულს უზრდიდნენ ერთგულ დამცველებს, ამიტომაც ქართული „ნანას“ ტექსტებში ხშირად არის ნახსენები შვილის მომავალი მეომრობა:

*ნანა, ნანა, ნანასა
გაზრდა, გახარებასა;
შეგიკერავ კაზასა,
წითელ-ყვითელ ატლასსა,
შეგიკერავ ქამარსა,
შეგიკერავ ხანჯალსა.*

შემაშინებელ, მაგრამ ამავდროულად ისტორიული და პატრიოტული სახის იავნანად უნდა ჩათვალოს მეგრული „ნანა“, რომელშიც ვხვდებით 1885 წლის შემოდგომაზე ომერ ფაშას მიერ სამეგრელოზე შემოსევის გამოძახილს, რაც ორ წელიწადს გრძელდებოდა და ამ

კუთხის ძარცვა–აწიოკება მოყვა. პატრიოტი დედა გულისტკივილით მოუთხრობს შვილს თურქებთან საბრძოლველად წასული მამის შესახებ და მოუწოდებს, თავადაც ვაჟკაცი და გულითადი იყოს, არ შეარცხვინოს მამის სახელი, მის კვალს გაყვეს და მტერს თავისი ვაჟკაცობა აჩვენოს:

*შენ ჩამებუტე, ნანა, შვილო,
და მე აქ გიგალობებ, ნანი–ნანინა.
თურქი მოდის გზაზედა
მამაშენის წაღნაკრავი, ნანი–ნანინა.
რა გენათ, შვილო ნანინა,
თურქები არ გვაყენებენ, ნანი–ნანინა.
კაცს ყველაფერს წაართმევენ,
მერე ჩამოახრჩობენ ნანინა [3:48]*

ზემოთ წარმოდგენილი იავნანა შიშის მომგვრელია, რომელიც ბავშვს არა თუ ამშვიდებს, არამედ, პირიქით, აფორიაქებს. უარყოფითი სახეები და თემები: ომი, ბრძოლა, თავდასხმა, სიკვდილი, შიმშილი იწვევს ბავშვის დაფრთხობას. ცხოველებით შემინების მაგალითად გამოგვადგება რაჭული შესაშინებელი იავნანა, რომელშიც დედა შვილს მგლით აშინებს:

*ფერდობშია გადვიხედე, დიდი მგელი წევსო,
ხბო უკაქვე უჭამია, თხა იძახის მეეე-სო,
ესო, მესო, თხა იძახის მეეესო,
ხბო უკაქვე უჭამია, თხა იძახის მეეე-სო...*

როგორც კვლევამ დაგვანახა, ქართულ ფოლკლორში სხვადასხვა სახის იავნანებია და ისინი განსხვავებული ფუნქციის მატარებელია. ერთნი ბავშვის დამშვიდებას და შექება–მოფერებას ემსახურება, მეორენი ბავშვში პატრიოტული სულისკვეთების აღზრდას, მესამენი ბავშვის დაშინებას. ცალკე სახედ უნდა დაფიქსირდეს საწესო ხასიათის იავნანებიც, მიძღვნილი ბატონების დაშოშმინებისადმი.

ბრიტანული ფოლკლორული ავნანების ძირითადი სახეები და მათი ვერბალური გაფორმება. ბრიტანეთში ბავშვის დასაძინებლად სხვადასხვა ხერხს მიმართავენ: 1) ალერსი, რომელიც ძირითადად გამოიხატება კნინობით–ალერსობითი სიტყვებით (little birdy, little light, little wonder, my dear, my darling) და შესაბამისად ქმნის საალერსო (erotic) იავნანათა სახეს; 2) დაპირება, რომლის დროსაც მშობლები ყოველგვარ საუკეთესოს პირდებიან შვილებს დამშვიდებისა და ჩაძინების სანაცვლოდ. ეს უკანასკნელი საფუძვლად უდევს, ე.წ. „დამაჯილდოვებელ“ (rewarding) იავნანებს; 3) დაშინება, რომლის დროსაც მშობელი შვილს აშინებს სხვადასხვა ცხოველის, ფრინველის, ადამიანის ან ბუნებრივი მოვლენის სახელით. იავნანატა ეს სახე შემაშინებელი / მუქარის შემცველი (threatening) იავნანის სახელითაა ცნობილი. 4) ტექსტის მეტაფორიზაცია და ზღაპრული სამყაროს ვერბალური დახატვა, რომელიც სასიამოვნო ასოციაციებს ბადებს ბავშვში და იწვევს მის ჩაძინებას (ჯადოსნური (magic) იავნანები); 5) დიდაქტიკურ–მორალისტური, რომელშიც გაერთიანებულია ისტორიული და რელიგიური შინაარსის იავნანები; 6) საბავშვო ლექს–სიმღერები (nursery rhymes), რომელთაც თავიანთი ნაზი მელოდიის და ზღაპრული სიუჟეტის გამო უმღერიან ბრიტანელი დედები თავიანთ პატარებს [შავლაძე, 2012: 52].

ბრიტანული იავნანების უმრავლესობაში ხაზგასმითაა აღნიშნული, თუკი ბავშვი კარგად მოიქცევა (იგულისხმება არ იტირებს ან მალე დაიძინებს და არ იჭირვეულებს) დედა, ბებია თუ ძიძა, ვინც იავნანას მღერის, მას კარგი ქცევისთვის დააჯილდოვებს.

*Bye, Baby Bunting.
Daddy's gone a-hunting,
To get a little rabbit-skin,
To wrap my Baby Bunting in.*

მომდევნო იავნანაში „Hush now, my baby“, მამაა მთქმელი და ის პირდება დაჯილდოვებას პატარას. ეს კი იმ ფაქტზე მიუთითებს, რომ ბრიტანეთში იავნანების სიმღერით არა მხოლოდ დედები, ბებიები და ძიძები არიან დაკავებულნი, არამედ მამებიც.

*Hush now, my baby, lie still with your daddy,
Your mommy has gone to the mill,
To grind you some wheat to make you
A treat and so my dear baby lie still.
Hush now, my baby, lie still with your daddy,
Your mommy has baked you a pie, with
Crust that is golden, sweet apple is holding
and so now my baby don't cry.*

მამა შვილს ეუბნება, თუკი ბავშვი მშვიდად დაიძინებს, დედა, რომელიც წისქვილშია წასული ფქვილის დასაფქვავად, სახლში დაბრუნებული მას გემრიელი ვაშლის ღვეზელით დააჯილდოვებს.

თუკი წინა იავნანებში მშობლები ბავშვს სასიამოვნოს პირდებიან ძილის სანაცვლოდ, იავნანაში “Rock-a-by Baby”, პირიქით, მშობელი პატარას ქარის სიძლიერით და დაუნდობლობით აშინებს. ეს გახლავთ ერთ-ერთი ცნობილი ბრიტანული შემაშინებელი იავნანა.

*Hush-a-bye, baby, on the tree top
When the wind blows the cradle will rock
When the bough breaks the cradle will fall
Down will come baby, cradle and all.*

ონავარი ბავშვის დამოშმინებას ცდილობს დედა მომდევნო იავნანაშიც, სადაც იგი საფრანგეთის იმპერატორ ნაპოლეონ ბონაპარტის სახელით მანიპულირებს. ეს იავნანაც ნაწილობრივ ისტორიულია და საფრანგეთ-ინგლისს შორის ვატერლოს ბრძოლას გვაგონებს, თუმცა პირდაპირ აქ ამაზე ლაპარაკი არ არის.

*Baby, baby, naughty baby,
Hush, you squalling thing, I say.
Peace this moment, peace, or maybe
Bonaparte will pass this way.
Baby, baby, he's a giant
Tall and black as Rouen steeple,
And he breakfasts, dines, rely on't,
Every day on naughty people. (Shavladze, 2012:294)*

ზემოთ წარმოდგენილ იავნანაში დედა ბავშვს ნაპოლეონის სიძლიერით აშინებს. ზედსართავი სახელები: giant, tall, black (უზარმაზარი, მაღალი, შავი) თავისთავად აშფოთებს პატარას. ამას ემატება კონკრეტული, ნეგატიური მნიშვნელობის ზმნები: tear, beat, eat (შუაზე გახლეჩა, ცემა, შეჭმა). განსაკუთრებით მძიმედ აღსაქმელია მთქმელის მიერ გამოყენებული შედარება: he'll tear you just as pussy tears a mouse („გაგბღღვნის“ როგორც კატა თავს) და გაზვიადების რამდენიმე მაგალითი: Limb from limb at once he'll tear you (ნაწილებად გაქცევს) ან he'll eat you, eat you, eat you, every morsel snap, snap, snap (შენგან ნამცეცსაც არ დატოვებს).

შოტლანდიური იავნანები განსაკუთრებულად საყურადღებოა, რადგანაც ისინი ერთი მხრივ ისტორიულია, მეორე მხრივ პატრიოტული და განსაკუთრებულად გავს ქართულ ფოლკლორულ იავნანებს. შოტლანდიურ იავნანებში განსაკუთრებით კარგად ჩანს შოტლანდიელთა ისტორიული წარსული – კლანებს შორის გამუდმებული ბრძოლები, ბრძოლა დამოუკიდებლობისთვის.

*Ooh, hush thee, my baby,
Thy sire was a knight,
Thy mother a lady,
Both lovely and bright;
The woods and the glens,
From the towers which we see,
They are all belonging,
Dear baby, to thee....
Oh, fear not the bugle,
Tho' loudly it blows,
It calls but the warders
That guard thy repose;
Their bows would be bended,
Their blades would be red,*

Ere the step of a foeman draws near to thy bed.

ირლანდიური იავნანები ლექსიკური თვალსაზრისით მარტივია და მელოდიური, სადაც მელოდიურობა მიიღწევა სიტყვათა თუ ფრაზათა განმეორებით (Go to sleep now, go to sleep now, my little birdy, little birdy). საყურადღებოა ის ფაქტიც, რომ ზოგიერთ იავნანაში ყურადღება გადატანილია ცალკეული ბგერების გამეორებაზე, კონკრეტულ შემთხვევაში ბგერების t,r,l მონაცვლეობაზე (Too-ra-loo-ra-loo-ral, Too-ra-loo-ra-li, Too-ra-loo-ra-loo-ral, Hush now, don't cry! Too-ra-loo-ra-loo-ral, Too-ra-loo-ra-li, Too-ra-loo-ra-loo-ral. That's an Irish lullaby) რაც ასევე ქმნის მუსიკალობას და სასიამოვნოდ ზემოქმედებს პატარაზე. ასეთი სახის იავნანებს ბგერითი ინსტრუმენტებით შექმნილი შეიძლება ვუწოდოთ, სადაც კონკრეტული ბგერა ინფორმატულია.

კვლევამ დაგვანახა, რომ ქართულ და ბრიტანულ კულტურაში არსებული იავნანები ტიპოლოგიური თვალსაზრისით მეტნაკლებად მსგავსია, მხოლოდ რაოდენობრივი თვალსაზრისით არის განსხვავება. როგორც ქართულში, ისე ბრიტანულ ფოლკლორში სხვადასხვა სახის იავნანებია და ისინი განსხვავებული ფუნქციის მატარებელია. ერთნი ბავშვის დამშვიდებას და შექება-მოფერებას ემსახურება, მეორენი ბავშვში პატრიოტული სულისკვეთების აღზრდას, მესამენი კი ბავშვის დაშინებას. კვლევამ დაგვანახა, რომ ბრიტანულ იავნანებში ძირითადად საალერსო და დამაჯილდოვებელი იავნანები სჭარბობს.

ქართულში კი პატრიოტული იავნანები, სადაც ბრძოლის ველი, თავგანწირვა და მამულის სიყვარული თემები შეინიშნება. ამ იავნანებში ნათლად ჩანს ქართველი ხალხის მრავალსაუკუნოვანი ისტორია. ქართული იავნანების მსგავსად, შოტლანდიური იავნანების ძირითადი ნაწილი ისტორიული და პატრიოტულია. ისინიც თავისუფლების მოყვარე ერია და შვილებს სამშობლოს სიყვარულს პატარაობიდანვე ასწავლიან. რაც შეეხება ირლანდიურ იავნანებს, მათი უმეტესობა ბგერითი ინსტრუმენტირებით არის შექმნილი, სადაც ბავშვზე დადებითად მოქმედებს სასიამოვნო ბგერები, სიტყვებისა და ფრაზების გამეორებები.

ლიტერატურა:

1. კიკნაძე ზ. (2008) „ქართული ფოლკლორი“, თბილისი, ივანე ჯავახიშვილის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
2. შავლაძე თ. (2012) „ბრიტანული და ქართული ფოლკლორული იავნანების ლინგვოკულტურული თავისებურებანი“, ჟურნალი „კულტურათაშორისი კომუნიკაციები“, თბილისი, გვ. 48–56.
3. შიოშვილი თ. (1994) „ქართული ხალხური შელოცვები“, ბათუმი, „აჭარის ჟურნალ–გაზეთების გამომცემლობა“.
4. შიოშვილი თ. (2007) „სამხრეთ–დასავლეთ საქართველოს ზეპირსიტყვიერება – დედა ქართულ ფოლკლორში“, ბათუმი, გამომცემლობა „ბათუმის უნივერსიტეტი“.
5. Giudice L. (1988) “Ninna- Nanna- Nonsense? Fears, Dreams and Falling in the Italian Lullaby”, Journal “Oral Tradition,” vol. 3 #3 (p.270-293).
6. Shavladze T. (2012) “The language and Style of “Threatening” Lullabies (On the basis of English, Italian and Georgian Folklore Lullabies”, ჟურნალი „ინტელექტი“ #42, თბილისი, გვ. 294 –295.

Thea Shavladze

Batumi State University

Lullaby as a linguacultural phenomenon, its types and verbal expression in British and Georgian Cultures

Abstract

The lullaby is the first genre of folklore encountered by the child. It is primarily directed towards calming the infant. The primary function of the lullaby is putting the infant to sleep through melodic, rhythmic movement, lullabies in many traditional societies have other less important functions. In many societies there are lullabies which aim not to lull the infants but to scare them.

The presented paper is devoted to comparative linguistic analysis of British and Georgian folk lullabies. The author of the article studies the origin of British and Georgian lullabies, classifies them according to different types and find out relative and universal features between their verbal structure and types.